

Ki hamisítja a magyar történelmet?

VISSZHANG - LXIII. évfolyam, 27. szám, 2019. július 5.

A magát történésznek tekintő és valóban a Szegedi Egyetemen kinevezett egyetemi tanár Karsai László súlyosan vét a történetírás szerintem legalapvetőbb követelménye, a „harag és előítélet nélküliség” (sine ira et studio) ellen az *Élet és Irodalom* 2019. június 21-i számában az általam szerkesztett *July 1944. Deportation of the Jews of Budapest Foiled* (1944. július. A budapesti zsidók deportálásának megghiúsítása) című, az Egyesült Államokban a Helena History Press kiadásában megjelent tanulmánykötetről írott, recenzióknak álcázott [vitairatában](#). Amennyire én Karsai életművét ismerem, abban elsődleges cél Horthy Miklós kormányzó minél negatívabb ábrázolása és vele szembeállítva Szálasi Ferenc önmaga által deklarált „nemzetvezető” viszonylag pozitív beállítása, arra hivatkozva, hogy a nyilas rémuralom alatt már nem küldték Budapest zsidóságát az auschwitzi gázkamrákba. Jelen írásában is szinte megdicséri Szálasi, amiért „*még azt is megtiltotta, hogy zsidóktól elkobzott vagyonból a nyilasok az árveréseken vásároljanak*”. Nehéz nálam jobban elítélni a Sztójay-kormányt és vidéki zsidó származású honfitársaink embertelen körülmények között történő gettóba gyűjtését, majd a halálba küldését, de a nyilasok budapesti rémtettei, zsidó csoportok Nyugatra indítása gyalogmenetben semmivel sem kisebb büntett.

Karsai mostani célja az volt, hogy kétségbe vonja a tavaly megjelent könyv történelmi hitelességét és szerkesztője történészi szakszerűségét. Vagy olvasni nem tud, vagy angolul nem tud elég jól, mert azt állítja, hogy szándékom volt – összhangban néhány politikusi megnyilvánulással – Horthy felmentése a magyar zsidók meggyilkolásában való felelősség alól. Olvasson figyelmesebben! Szerinte bevezető tanulmányomban azt írtam, hogy „nem lehet tudni, Horthy mit tudott a zsidókérdés »végső megoldásáról« 1944-ben”. Szó sincs róla, hogy a kormányzót és a bábkormányt felmenteném, éppen a deportálásban részt vevő magyaroknak – a németek mellett – felelősségét hangsúlyoztam. Horthy „allegedly not knowing what was in store for his fellow-citizens”-je magyarul azt jelenti, hogy Horthy *saját állítása szerint* (így emlékiratában) nem tudta, mi vár honfitársaira kiszállításuk után. Hogy Horthy mit sejtett, azt senki nem tudja, hogy nem munkába, hanem a halálba viszik őket, azt 1944 áprilisában tudni nem lehetett. (Ezzel együtt még egy névleges államfőnek sem lett volna szabad hallgatnia közel egymillió, benne bízó állampolgára teljes jogfosztásakor, majd a teljes vidéki zsidóság deportálásakor.) Sem bevezetőm, sem a könyv tanulmányai nem egy „legendáriumot” terjesztenek, ahogy Karsai állítja, hanem az angolul olvasók számára rámutatnak egy ellentmondásra. Miközben vitathatatlan a deportálásokat elrendelő és végrehajtó magyarok, valamint „a zsidókérdést” a Sztójay-kormány hatáskörébe engedő kormányzó felelőssége, az is tény, hogy Horthy 1944. júniusi fellépése és a parancsát végrehajtó Koszorús ezredes akciója nélkül július elején bizony a halálba szállították volna ki a Budapesten élő vagy ott menedéket talált zsidó magyarokat. Ahogy az Auschwitzot 14 évesen túlélte, méltán nagy tekintélyű történész Ránki György az *Élet és Irodalom* 1982/25. számában fogalmazott, „*a sors különös iróniájaként a pesti zsidóság megmenekülésében végül is Horthyé a döntő érdem*”. Deák István amerikai-magyar történész Karsai által is idézett (és bírált) megállapítása szintúgy Horthy egyidejű bűnösségére és érdemére utal.

Azzal is vádol engem Karsai, hogy „*Jeszenszky kétségbeesetten igyekszik elhallgatni*” – hogyan lehet valamit kétségbeesetten elhallgatni? –, „*hogy néhány héttel később a kormányzó meggondolta magát, és újra engedélyezte a budapesti zsidók deportálását. Erről levéltári források sora tanúskodik*”. Karsai használja a német dokumentumokat szelektíven, sőt ő hallgatja el a tételének ellentmondó elemeket. Veessenmayer, a magyarországi náci helytartó július 15-i táviratában beszámol arról, hogy Horthy Sztójayt Lakatos vezérezredessel készül felváltani, és az új kormányba saját embereit tervezi kinevezni. „E kabinet összetétele egyben a zsidók deportálásának végleges leállítását jelenti” – állapította meg a „zsidótlantás”

eltökélt szorgalmazója. Hitler brutális hangú fenyegetése hatására ugyan Horthy egyelőre helyén hagyta Sztójajt és kormányát, de szándékáról nem tett le, és azt a román kiugrás után végre is hajtotta. A Karsai által hivatkozott augusztus 19-i jelentésben ugyan szerepel, hogy 25-én „a kormányzó hozzájárulásával” megkezdik „a zsidók kitelepítését Budapest területéről”, de az augusztus 24-i jelentés ezt úgy pontosítja, hogy a kitelepítés nem jelenti az elszállítást „birodalmi területre”. Az aznap kelt következő táviratban szerepel Horthy Veessenmayer előtt tett kijelentése, mely szerint „lelkiismeretével továbbra sem egyeztetheti össze, hogy azoknak [a budapesti zsidóknak] a birodalomba történő kiszállításához hozzájáruljon”. (A *Wilhelmstrasse és Magyarország*, 699., 709-711. számú dokumentumok.)

Természetesen nem igaz, hogy „nem mertem” ezeket a dokumentumokat idézni, ahogy a cím is jelzi, a könyv nem a magyar holokauszt történetéről szól, hanem kizárólag a júliusi eleji eseményekről és háttérükről. Ezért nem beszéltem részletesen az ún. zsidótörvényekről, és valóban nem említettem az 1941-es kőrösmezői deportálást, valamint az 1942-es újvidéki mészárlást – ahogy azt sem, hogy azért 1943-ban hadbírótság elé állították a felelősöket. Azt viszont Karsai ellenében fenntartom, hogy az első világháború előtt voltak ugyan antiszemita megnyilvánulások (így Istóczy és a tiszzaeszlári „vérvád”), de azokat mind a magyar kormányok, mind a magyar bíróságok, mind az emigráns Kossuth elítélte, és csak a háború után voltak atrocitások és jogkorlátozások. Az 1918-as összeomlás előtt a gazdasági és a kulturális életben a zsidók szabadon érvényesülhettek, és tehetségüket mind az uralkodó, mind a kormányon értékelték. Ezt bizonyítja, hogy a háború alatt zsidó származású volt a honvédelmi miniszter (Hazai Samu), államtitkár, majd kereskedelemügyi miniszter lett Szerényi József (Stern Albert újpesti rabbi fia) – a Tanácsköztársaság alatt mindkettőjüket túszként bebörtönözték –, a zsidó vallású Vázsonyi Vilmos pedig 1917-18-ban igazságügyi miniszter volt. Karsai rágalma, hogy szerintem is „a »zsidókommunisták« vezette Tanácsköztársaság miatt tört ki nálunk az antiszemitizmus”, nemcsak alaptalan, de alávaló inszINUÁCIÓ. Sem ebben a kötetben, sem több száz történelmi vagy politikai tárgyú írásomban ilyent soha nem állítottam.

Karsai kétségbe vonja, hogy az 1944. június 26-i koronatanácson Horthy valóban a deportálások leállítását követelte. Én azonban hitelt adtam a koronatanú Lévai Jenő, a hiteles történétíró Ránki György, a nemrég elhunyt első számú szakember, Randolph Braham vagy a Horthy antiszemitizmusáról alapos tanulmányt írt fiatal történész, Turbucz Dávid megállapításainak.

Egy hivatását komolyan vevő történész nem követheti el azt a hibát, hogy pontatlanul idéz, ha pedig hamisan, akkor már nem történész, hanem propagandista. Karsai pontosan az utóbbit követte el. Ugyanis a könyvben közölt két tanulmányomban sehol sem szerepel a számba adott következő mondat: *„Ugyanúgy nem tehattünk semmit a zsidók megmentése érdekében, mint Belgiumban, Hollandiában, Dániában és Norvégiában nem tehettek semmit a helyi hatóságok”*, Karsai szerint diadalmasan soroltam e példákat. Valójában bevezetőmben a vitathatatlan tények (egy Quisling-szerű bábkormány kieroeltetése, a magyar hadsereg német parancsnokság alá helyezése, ezek hivatalból történő elmozdítása, illetve a Gestapo által történő bebörtönzése) alapján rámutattam, hogy a német megszállással ugyanúgy megszűnt hazánk szuverenitása, mint az korábban Észak-, majd Nyugat-Európa megszállásával történt. „Can one say that Belgium, the Netherlands, Denmark or Norway remained sovereign States following their invasion by Hitler and the installation of obedient puppets to run those countries?” – vagyis állíthatja-e bárki, hogy Belgium, Hollandia, Dánia vagy Norvégia szuverén állam maradt azután, hogy Hitler megszállta őket, és engedelmes bábkormányokat ültetett a nyakukba? – írtam. Lábjegyzetben hivatkoztam arra, hogy a semleges országok Budapesten maradt diplomatái szerint sem maradt Magyarország szuverén ország, hiszen a Gestapo önkényesen azt tartóztatta le és kínoztta, akit csak akart. („The diplomatic missions in Budapest of the neutral States considered that with the German occupation Hungary ceased to be a sovereign country. They saw a decisive proof for that in the arbitrary activities of the Gestapo and other German security organs. E.g. Veessenmayer’s cable to Ribbentrop, 16 June 1944. Doc. 686. in *Wilhelmstrasse*.”) Ezt támasztja alá A *Wilhelmstrasse és Magyarország* című okmánypublikáció 686. számú dokumentuma, Veessenmayer birodalmi megbízott, Magyarország tényleges teljhatalmú ura Ribbentrop náci külügyminiszterhez 1944. június 16-án küldött távirata. „A kormányzó és a magyar kormány

kívánságára azt a kérést terjesztette elő [Sztójay miniszterelnök], hogy a német Biztonsági Szolgálat magyarországi tevékenységét mielőbb korlátozzuk és vonjuk vissza. Ezzel kapcsolatban utalt a semleges országok képviselői által támasztott nehézségekre, melyek a Biztonsági Szolgálat ténykedésében Magyarország elveszett szuverenitásának döntő bizonyítékát látják.” Álláspontomat nem az Alaptörvény preambuluma inspirálta, történészként a lehatározottabban elutasítom a politika által irányított „emlékezetpolitikát”. Az is távol áll tőlem, amivel Karsai ugyancsak megrágalmaz, hogy „*aki a magyar hatóságoknak, a politikai elitnek vagy magának Horthy Miklós kormányzónak a felelősségéről merészel beszélni, azt jól lemarxistázza*”. Ezek szerint magamat is így minősítettem, hiszen a magyar hatóságoknak a holokausztban viselt felelősségét számos írásomban, többek között az *Élet és Irodalom* 2012. október 5-i számában megjelent *A vészkorszak mint kettős tragédia* című írásomban is kifejtettem. Bevezetőmben ténylegesen azt írtam, hogy a hagyományos, főként a marxista történetírás elmarasztalta a magyar kormányt, amiért nem szakított a náci Németországgal az ország megszállása előtt. Ugyanakkor rámutattam, hogy a kortárs neves történész, Lewis Namier, a Jewish Agency vezetője 1943. októberében felhívta Randall brit diplomata figyelmét, hogy amennyiben Magyarország szakítana Németországgal, az zsidó lakossága elpusztításához vezetne. Ezért a zsidók egyetlen reménye, hogy a magyarok nem lépnek fel a németek ellen, amíg azok képesek a megtorlásra. (Elizabeth Baker kitűnő brit történész mellett ezt idézte Juhász Gyula is a magyar béketapogatózásokról írt fontos könyvében, és ezt megerősítette Randolph Braham is.)

Ami Horthy személyes felelősségét illeti, arról – úgy vélem – árnyalt és pontos képet adtam e kötet bevezetőjében. Ha Karsai angoltudása nem volt elegendő ennek észrevételéhez, akkor ajánlom e kérdésről a *Magyar Szemle* 2018. január-februári számában *Horthy és a magyar zsidóság deportálása* című tanulmányom elolvasását.

Nem tudom, miért lepődött meg Karsai, hogy négy közölt tanulmány már korábban megjelent. A sajnos harminc éve elhunyt Ránki György írásai megérdemlik, hogy újra közöljük őket, kivált hogy a Magyarország „vonakodó csatlós” szerepét megerősítő esszéje tudtommal csak magyarul volt olvasható. Deák István 2004-ben a *Hungarian Quarterly*-ben megjelent összefoglaló írása is csak itthon jelent meg, de újraközlése nemcsak a szerző engedélyével, hanem a szöveg általa végzett minimális módosításával történt. Stark Tamásnak a Shoa áldozatainak pontos számát megállapító, 2007-ben publikált tanulmányának angol fordítása is messzemenően indokolt volt. Lantos amerikai kongresszusi képviselő beszéde nem történeti tanulmányként, hanem bevezető dokumentumként szerepel a kötetben. Az 1956-ban elmenekült Charles Fenyvesit pedig nem én próbálom II. világháború-szakértőnek beállítani. Az amerikai hírszerzés hozzáférhetővé vált anyagai alapján publikált 615 oldalas *Három összeesküvés* (Budapest, Európa, 2007) című munkáját – úgy látszik – nem ismeri Karsai. Az én korábbi írásaimat sem ismeri, amikor kétségbe vonja, hogy nem vagyok a két világháború közötti korszak szakértője, Ő ugyan diszkreditálásom érdekében közli, hogy „*a Kádár-rezsim jövődől diplomatáit tanította az akkori Marx Károly – ma Corvinus – Közgazdaságtudományi Egyetemen*”, de aki a nemzetközi kapcsolatok történetét évtizedeken át tanította, az csak konyít valami a II. világháborúhoz és annak előzményeihez. Hogy – pártonkívüliként – milyen szellemben tanítottam, arról több száz egykori tanítványom – többségük sem régebben, sem ma nem diplomata – tanúskodik. Sebteben összeszámoltam, a könyvismertetésekét leszámítva szűkebb szakterületem, a millenniumtól Trianonig terjedő időszakon és a politikai tárgyú írásokon kívül több mint 30 tudományos publikációm van, többségük az 1921 és 1957 közötti korszakról. Noha Karsai szerint a könyvben „*nagyszámú tárgyi tévedés*” található, egyetlen konkrét példája, hogy a németeknek az ország megszállása után nem két, hanem három jelöltje is volt a miniszterelnöki posztra. Erről a források eltérő módon szólnak, a lényeg az, hogy ő akarata érvényesült, és nem Horthyé.

A tanulmánykötetnek nem „hőse”, de fontos szereplője Koszorús Ferenc vezérkari tiszt, akit Göncz Árpád köztársasági elnök posztumusz vezérezredessé nevezett ki 1991-ben. Bonhardt Attilának, a Hadtörténelmi Levéltár volt igazgatójának az itt közölt tanulmánya mellett e kötetben és máshol megjelent írások meglehetősen pontosan rekonstruálják, hogy 1944. július 6-án hajnalán páncélos ezredével bevonult

Budapestre, és ultimátumban szólította fel a Baky államtitkár által a budapesti zsidók deportálására készülő csendőregységeket a város elhagyására. Enélkül Horthy hiába mondott bármit a június 26-i koronatanácson, nem tudta volna megakadályozni a maradék magyar zsidóság gázkamrába küldését. Az már nem lényeges részletkérdés, hogy Koszorús ezredesnek az Egyesült Államokban írt memoárja, vagy fiának számos megnyilatkozása mennyire pontosan adja vissza az 1944 nyarán és őszén történt eseményeket, hogy a Gestapo milyen szándékkal kereste Koszorúst kórházi ápolása idején. Ami viszont bizonyított, hogy Koszorús emigrációjában szembeszállt Nyugatra menekült, jobboldali beállítottságú egykori bajtársaival, kilépett a Magyar Harcosok Bajtársi Közössége szervezetből.

Örömmel fogadtam volna, ha Karsai szakszerű recenziót írt volna egy nehéz, érzelmeket és jogos vitákat kiváltó témát feldolgozó tanulmánykötetről. Súlyos elfogultságát bizonyítja írásának stílusa is, még inkább a fentiekben cáfolt, megalapozatlan állításai. Ezzel – akarva vagy akaratlanul – azokat erősíti, akiket más publikációiban bírál.